

Asia: VN/26756/2021

Hallituksen esitys sote-uudistuksen liittyvän lainsäädännön muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1) Potilastietojen käsittely Uudellamaalla

-

2) Kuntien mahdollisuus myydä tukipalveluja hyvinvointialueelle

-

3) Väliaikaisen toimielimen oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietoja

-

4) Ensihoitokeskuksen tehtävät lääkärihelikopteritoimintaan liittyen

-

5) Muut esitysluonnoksessa ehdotetut muutokset

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoja hallituksen esityksestä, joka koskee sote-uudistuksen lainsäädäntöä. Tarkoitus on täydentää muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (TKKI) koskevaa sääntelyä siinä eduskunnan toimesta havaittujen puutteiden vuoksi. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (ISO)/ISO-yhdistyksen hallitus on kiinnittänyt asiaan huomiota sen tultua vireille lausuntopyyntöpalvelussa ja lausuu kantanaan seuraavaa:

Lausuttavana oleva hallituksen esityksen – siltä osin, kun kyse on järjestämislain 32 ja 36 §:ien täydentämisestä – voidaan arvioida olevan vasta vähäinen osavastaus eduskunnan sote-järjestämislain hyväksymisen yhteydessä esittämiin kriittisiin huomioihin ja merkittäviin selkeää täydentämistä kaipaaviin seikkoihin sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevissa TKKI-asioissa.

Eduskunnan mukaan TKKI-toiminnalla tulisi olla merkittävämpi rooli sote-lakiesityksessä ja hyvinvointialueille ja yhteistyöalueille tulisi säätää esitettyä selkeämpi ja vahvempi TKKI-toiminnan velvoite (StVM 16/21 vp, 58). Sosiaali- ja terveydenhuollon TKKI-strategian laatiminen ja toteuttaminen ovat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisessa ja toiminnan jatkuvassa, tutkimusperusteisessa systemaattisessa kehittämisessä erittäin merkittäviä uudistusaskelaita, joka tulisi tarkoituksenmukaisesti lakisääteisin mandaatein, rakentein ja resurssein koko maassa varmistaa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoi, että sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annettuun lakiin on jo tehty esitettäväksi tarpeelliset tekniset muutokset (HE 56/2021 vp) – eli kunta-termi on korvattu hyvinvointialue-termillä – ja näin ollen sääntelyä sovelletaan jatkossa kuntien sijasta hyvinvointialueisiin. Valiokunta totesi, että saamansa selvityksen mukaan osaamiskeskusten erillisrahoitus on tarkoitus jäädä ennalleen. (StVM 16/21vp, 60.)

Täten nyt lausuttavana oleva asia koskee lakisääteisiä alueellisia sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa, mutta kyseisen hallituksen esityksen vireilläolo ei ole tullut lainkaan esille esimerkiksi valtakunnallisen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukunnan kokouksen (29.11.2021) käsitellessä soten TKI-toiminnan uudistamista. Osaamiskeskustoimintaa ei ole pyydetty asiassa lausuntoja, eikä sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa ja sitä koskeva lainsäädäntö tule esille tämän hallituksen esityksen nykytilan tai muutosten perusteluissa tai pykälien muotoiluissa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyi sivistysvaliokunnan näkemykseen siitä, että tutkimustiedon ja osaamisen vahvalla perustalla on keskeinen merkitys sosiaali- ja terveyspalvelujen onnistumisessa ja kehittämisessä. Valiokunta piti sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimusrahoituksen turvaamista välttämättömänä korkeatasoisen ja vaikuttavan hoidon ja palvelujen samoin kuin palvelujärjestelmän kehittämisen kannalta. Sosiaali- ja terveysvaliokunnassa todettiin olevan kyse laajasta kokonaisuudesta, jota säänneltäessä on paneuduttava tarpeisiin ja mahdollisuuksiin kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoimintaa ja niiden rahoitusta sekä yliopistollisia sairaaloita koskevaa sääntelyä kokonaisuutena. Täten valiokunta katsoikin, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos luo tarvittavan pohjan jatkokehittämiselle, joka on tarkoituksenmukaista toteuttaa erillisvalmisteluna. (StVM 16/21 vp, 59.) Myös erillisvalmistelun tulisi olla sosiaali- ja terveydenhuollon nykytilan ja tulevaisuuden näkymät kattava kokonaisuus.

Eduskunta on kesällä 2021 edellyttänyt, että hallituksen on turvattava niin yliopistollisten sairaaloiden mahdollisuus tehdä edelleen tieteellistä tutkimusta ja tuottaa alan perus- ja erikoistumiskoulutusta kuin myös sosiaalihuollon tutkimusrahoituksen taso. Kun tutkimusrahoituksen turvaamisen lisäksi sosiaalihuoltoon tulee luoda yliopistosairaloita vastaavan kaltaiset, palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet – ja tämä sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ja niiden rahoitusta koskeva erillislainsäädäntö tulee saattaa eduskunnan käsittelyyn siten, että se tulee voimaan viimeistään ennen sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen toimeenpanoa - on kyse erittäin merkittävästä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisestä kokonaisuudesta ja aikataulutettavasta jatkovalmistelusta. (Ks. StVM 16/21 vp, valiokunnan lausumaehdotukset 8–9.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on teettänyt yliopistosairaaloita koskevan selvityksen ”Yliopistosairaala sote-uudistuksessa. Määritelmä, tehtävät ja ohjausmallit. Loppuraportti 30.11.2021”. Selvitykseen ei sisälly sosiaalihuollon selvittämistä, mutta selvityksen johtopäätöksissä kuitenkin todetaan, että uudistuksessa nähdään mahdollisuus laajentaa yliopistosairaaloiden tutkimusta ja tutkimusosaamista myös perustasolle sosiaali- ja terveydenhuollossa. Edelleen, yliopistosairaalan koettiin olevan myös kokoava toimija sairaala- ja muiden sote-toimijoiden verkoston osalta YTA-alueella. Toisin sanoen, yliopistosairaaloilla tunnistettiin perustehtäviensä lisäksi olevan myös muita tehtäviä, kuten YTA-yhteistyö. (Emt., diat 32–33.) Sosiaalialan osaamiskeskuksille on kerrottu, että osaamiskeskuksistakin voidaan tehdä selvitys, mutta asiasta ei ole vielä annettu mitään tarkempaa tietoa.

Lausuttavana olevassa hallituksen esityksessä täydennetään sote-järjestämislain pykälää 32 ja 36. Ensin mainittu koskee hyvinvointialueita ja jälkimmäinen hyvinvointialueiden yhteistyösopimusta. Yhteistyösopimuksen osana olisi tehtävä myös strateginen TKKI-suunnitelma. Siinä määriteltäisiin suuntaviivat TKKI-toiminnalle: sen organisoinnille, koordinoinnille, työnjaolle ja arvioinnille. Strategia ohjaisi niin hyvinvointialueiden omaa kuin niiden yhteistä TKKI-työtä. Muutosehdotus lienee tehty ensisijaisesti yliopistosairaaloiden näkökulmasta, mutta pykälän perusteluissa nostetaan esiin, että voidaan myös sopia sosiaalihuollon vastaavien tehtävien organisoinnista, rooleista ja vastuusta ja tehtäväkokonaisuuden integroinnista hyvinvointialueen ja yhteistoiminta-alueen tasoilla. Esimerkiksi lakisääteisiä alueellisia sosiaalialan osaamiskeskuksia ei kuitenkaan erikseen mainita missään kohden hallituksen esitystä ja kytty terveydenhuoltolain ajankohtaisiin, perusterveydenhuoltoa koskeviin pykälämuutoksiin jää puutteelliseksi (vrt. HE 56/2021).

ISO muistuttaa, että vuosia valmistellun sote-uudistuksen yhteydessä on toistuvasti kiinnitetty huomiota siihen, että terveydenhuollon rooli painottuu vahvasti jättäen sosiaalihuollon varjoon. Toisaalta on kritisoitu, että useissa aiemmissa suomalaisissa terveydenhuollon uudistuspanostuksissa erikoissairaanhoidon on vahvistunut, mutta perusterveydenhuolto on jäänyt heikommalle. Jotta tulevaisuudessa, tehtävän sote-uudistuksen myötä, saavutettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon tasapaino - ja sekä perus- ja erikoissairaanhoidon että myös soten perus- ja erityispalvelujen tarkoituksenmukainen keskinäinen suhde - on huolellisesti valmisteltava yhtenäinen TKKI-säädöskokonaisuus. Sääöksin on varmistettava tarkoituksenmukaiset, selkeät ja yhtenäiset soten TKKI-toiminnan mandaatit, rakenteet ja resurssit koko maassa.

ISO-yhdistys ry, Tuomo Meriläinen, hallituksen puheenjohtaja

ISO-yhdistys ry, Saara Tavi, hallituksen varapuheenjohtaja

Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Tarja Kauppila, johtaja

Kauppila Tarja
Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (ISO)